

Robert Kulski

dr hab., Wydział Prawa i Administracji, Katedra Postępowania Cywilnego II,
Uniwersytet Łódzki

Nowe zasady dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym

Niniejsze opracowanie dotyczy zmian, jakie na mocy ustawy z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności¹ zostały wprowadzone do ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym² (dalej: u.d.p.g.). Przed przystąpieniem do analizy nowych zasad dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym niezbędne jest skrótowe przedstawienie uwag ogólnych dotyczących tego postępowania.

Na gruncie polskiego systemu procesowego definicja postępowania grupowego jest zawarta w przepisie art. 1 ust. 1 u.d.p.g. Przepis ten stanowi, że ustawa normuje sądowe postępowanie cywilne w sprawach, w których są dochodzone roszczenia jednego rodzaju, co najmniej 10 osób, oparte na tej samej lub takiej samej podstawie faktycznej (postępowanie grupowe). Przytoczona definicja postępowania grupowego pomija istotną cechę składającą się na pojęcie tego postępowania, a mianowicie dochodzenie roszczeń w tym postępowaniu przez reprezentanta grupy. Ta cecha pojęciowa postępowania grupowego wynika natomiast z przepisu art. 4 ust. 1 u.d.p.g., według którego powództwo w tym postępowaniu wytacza reprezentant grupy.

Należy podkreślić, że ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym nie przewiduje możliwości prowadzenia postępowania grupowego z udziałem reprezentanta grupy po stronie pozwanej. Brak wyraźnej regulacji i szczegółowego określenia takiego postępowania prowadzi do uznania,

¹ Dz.U. z 2017 r., poz. 933.

² Dz.U. z 2010 r., nr 7, poz. 44 ze zm.

że w polskim systemie procesowym będzie ono niedopuszczalne³. W świetle art. 1 ust. 1 u.d.p.g. możliwe wydaje się natomiast występowanie po stronie przeciwnej reprezentanta grupy kilku podmiotów (np. ponoszących odpowiedzialność solidarną). Stosuje się wówczas przepisy k.p.c. o współuczestnictwie procesowym⁴.

Postępowanie grupowe jest zaliczane do postępowań obejmujących roszczenia (a tam, gdzie jest to dopuszczalne, także zarzuty) wysuwane przez wiele osób dla jednolitego rozstrzygnięcia⁵. Dlatego w postępowaniu grupowym chodzi o wystąpienie z żądaniem udzielenia ochrony prawnej na rzecz każdego członka grupy. Wprawdzie niektóre instytucje postępowania grupowego wykorzystują znane prawu procesowemu klasyczne rozwiązania, niemniej jednak postępowanie to jako całość nie ma miarodajnych odniesień w krajowym systemie prawnym⁶. Na tle polskiej regulacji prawa postępowania cywilnego należy opowiedzieć się za traktowaniem postępowania grupowego jako odrębnego postępowania procesowego⁷.

³ R. Kulski, *Opinia o rządowym projekcie ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym* (druk sejmowy VI kadencji nr 1829), <http://orka.sejm.gov.pl/rexdomk6.nsf/Opdodr?OpenPage&nr=1829>, s. 5 [dostęp: 17.10.2017]; idem, *Ochrona interesów zbiorowych w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2017, s. 257.

⁴ T. Jaworski, P. Radzimierski, *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 29; R. Kulski, *Ochrona interesów zbiorowych...*, s. 257–258.

⁵ Szerzej na ten temat zob. R. Kulski, *Polish Perspective and Provisions on Group Proceedings*, [w:] *Multi-Party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?*, red. V. Harsági, C.H. van Rhee, Cambridge–Antwerp–Portland 2014, s. 225–238.

⁶ P. Grzegorzczak, *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Ogólna charakterystyka*, Warszawa 2011, s. 17; zob. także T. Ereciński, P. Grzegorzczak, *Effective Protection of Diverse Interests in Civil Proceedings on the Example of Polish Act on Group Action*, [w:] *Recent Trends in Economy of Civil Procedure. Materials of International Conference 9–10.5.2013*, Vilnius 2013, s. 24. Na specyfikę ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym zwrócił także uwagę SN w uzasadnieniu uchwały z 13 lipca 2011 r., III CZP 28/11, OSNC 2012, nr 1, poz. 9.

⁷ O odrębności postępowania grupowego w stosunku do zwykłego (zwyčajnego) trybu procesu cywilnego decyduje odmienne uregulowanie niektórych klasycznych instytucji i pojęć procesowych (np. dotyczących koniecznych przymiotów strony procesowej i granic prawomocności orzeczenia). Z kolei charakterystyczne tylko dla postępowania grupowego uregulowania (np. zawiadomienie o wytoczeniu powództwa grupowego, członkostwo w grupie) mogłyby przemawiać za uznaniem tego postępowania za jeden z zasadniczych rodzajów postępowania cywilnego. Należy jednak podkreślić, że wszczęcie postępowania grupowego następuje przez wytoczenie powództwa, które jest wyłączną, historycznie ukształtowaną czynnością wszczynającą proces zarówno w postępowaniu zwykłym, jak i w większości postępowań odrębnych. R. Kulski, *Ochrona interesów zbiorowych...*, s. 260; szerzej na temat charakteru postępowania grupowego zob. także T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 18–19, 21–22 i 416–417; K. Piasecki, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, red. K. Piasecki, Warszawa 2010, s. 779; P. Grzegorzczak, *Ustawa o dochodzeniu roszczeń...*, s. 23; W. Kuberska, *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym – pierwsze doświadczenia praktyczne*, PS 2012, nr 7–8, s. 83.

W postępowaniu grupowym nie jest wystarczające określenie cechy modelowej grupy, w której interesie będzie prowadzone postępowanie – musi być wskazana liczba członków grupy oraz ich określenie z imienia i nazwiska⁸. Od chwili, w której osoba staje się członkiem grupy, nie należy jednak traktować tej osoby wyłącznie jako pojedynczego podmiotu. W konsekwencji nie można sprowadzać postępowania grupowego jedynie do zagadnienia „prostej” kumulacji podmiotowo-przedmiotowej roszczeń indywidualnych⁹. Konstrukcja postępowania grupowego zakłada połączenie pojedynczych interesów członków grupy, a więc istnienie elementu wspólnego dla wszystkich członków grupy łącznie¹⁰.

Według danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości, w latach 2010–2016 oraz w I półroczu 2017 r. do sądów okręgowych wniesiono łącznie 227 pozwów grupowych w sprawach cywilnych i zaledwie 7 – w sprawach gospodarczych¹¹. W tym samym okresie załatwiono łącznie 153 spraw cywilnych i 5 spraw gospodarczych rozpoznawanych w postępowaniu grupowym. W 44 sprawach pozew grupowy został odrzucony, a w 53 – pozew zwrócono. Zaledwie ok. 30 % spraw cywilnych, w których wszczęto postępowanie grupowe w latach 2010–2016 i w I półroczu 2017 r., zostało w tym okresie rozpoznanych merytorycznie.

Po tych uwagach ogólnych przystąpmy teraz do omówienia nowych zasad dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym przez pryzmat zmian dokonanych w tym postępowaniu na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności. Według założeń projektodawców tej ustawy, jej celem było przede wszystkim zniwelowanie problemów, które pojawiały się w związku z postępowaniem grupowym i w rezultacie – ułatwienie dochodzenia roszczeń w tym postępowaniu¹².

⁸ Muszą zostać ujawnione konkretnie osoby, które mają status członka grupy. Wymaganie to dotyczy nie tylko wypadku, w którym powód występuje z roszczeniami pieniężnymi, ale obowiązuje bez względu na charakter dochodzonych roszczeń. Zob. art. 6 ust. 2 u.d.p.g. i art. 12 zd. 2 u.d.p.g.; M. Rejda, [w:] M. Rejda, P. Pietkiewicz, *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 10.

⁹ Por. M. Rejda, *op. cit.*, s. 9, 11–12. Według tej autorki przedmiotem ochrony w postępowaniu grupowym jest interes grupowy.

¹⁰ Element ten przeważa nad elementami indywidualnymi, co wyraźnie dostrzec można w postępowaniu grupowym wszczętym w drodze powództwa, które ogranicza się do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego (art. 2 ust. 3 u.d.p.g.).

¹¹ *Pozwy zbiorowe w latach 2010–2016 oraz w pierwszym półroczu 2017 roku*, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie> [dostęp: 17.10.2017].

¹² Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności, Druk Sejmowy VIII kadencji nr 1185, s. 58–59.

Wprowadzone zmiany mają służyć wykształceniu nowych zasad dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym w następującym zakresie:

- 1) katalogu spraw, w których zastosowanie ma ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (art. 1 ust. 2, 2a i 2b u.d.p.g.),
- 2) wymagań związanych z ujednoliceniem wysokości roszczenia każdego członka grupy (art. 2 ust. 1 i art. 20a u.d.p.g.),
- 3) powództwa, które ogranicza się do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego (art. 2 ust. 3 i 4 u.d.p.g.),
- 4) kaucji na zabezpieczenie kosztów procesu (art. 8 u.d.p.g.),
- 5) postępowania w przedmiocie dopuszczalności postępowania grupowego (art. 10, 10a i 10b u.d.p.g.),
- 6) ogłoszenia o wszczęciu postępowania grupowego (art. 11 ust. 3 i art. 11a u.d.p.g.),
- 7) czynności dokonywanych po wydaniu i uprawomocnieniu się postanowienia w przedmiocie składu grupy (art. 17 ust. 2a i 3 u.d.p.g.),
- 8) zastosowania przepisów k.p.c. w postępowaniu grupowym (art. 24 ust. 1 u.d.p.g.).

Ad 1) Według pierwotnego brzmienia ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym wszczęcie postępowania grupowego było możliwe jedynie w trzech kategoriach spraw, a mianowicie w sprawach o roszczenia o ochronę konsumentów, z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny oraz z tytułu czynów niedozwolonych, z wyjątkiem roszczeń o ochronę dóbr osobistych¹³. Zgodnie zaś z obecnie obowiązującym przepisem art. 1 ust. 2 u.d.p.g. ustawa ma zastosowanie w sprawach o roszczenia z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, z tytułu czynów niedozwolonych, z tytułu odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania umownego lub z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, a w odniesieniu do roszczeń o ochronę konsumentów – także w innych sprawach.

Wprawdzie nowa regulacja dotycząca zakresu przedmiotowego u.d.p.g. dalej polega na zasadzie pozytywnej enumeracji spraw, jednak katalog spraw, w których ta ustawa ma zastosowanie, został poszerzony. Wszczęcie postępowania grupowego jest możliwe z jednej strony do dochodzenia roszczeń

¹³ Ograniczenie zakresu przedmiotowego ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym, sprowadzającego się do wąskiej regulacji sektorowej, było rozwiązaniem całkowicie przeciwnym zamierzonemu. W projekcie ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (druk sejmowy VI kadencji nr 1829) przyjęto bowiem regulację otwartą (pełną) zakresu przedmiotowego ustawy, umożliwiającą dochodzenie w tym postępowaniu roszczeń bez względu na kategorię spraw.

o ochronę konsumentów¹⁴, z drugiej zaś – roszczeń innych niż roszczenia o ochronę konsumentów.

Jeśli chodzi o roszczenia o ochronę konsumentów, u.d.p.g. ma zastosowanie we wszystkich sprawach, natomiast co się tyczy roszczeń innych niż roszczenia o ochronę konsumentów – jedynie w sprawach o roszczenia z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, z tytułu czynów niedozwolonych, z tytułu odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania umownego lub z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (art. 1 ust. 2 u.d.p.g.).

Tak jak dotychczas, wyłączono jednak dochodzenie w postępowaniu grupowym roszczeń o ochronę dóbr osobistych, przy czym to wyłączenie przedmiotowe nie obejmuje swoim zasięgiem roszczeń wynikających z uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia¹⁵, w tym roszczeń przysługujących najbliższym członkom rodziny poszkodowanego, zmarłego wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia (art. 1 ust. 2a u.d.p.g.). Należy podkreślić, że na podstawie art. 1 ust. 2b u.d.p.g. możliwość dochodzenia w postępowaniu grupowym roszczeń pieniężnych wynikających z uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, w tym roszczeń pieniężnych przysługujących najbliższym członkom rodziny poszkodowanego, zmarłego wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, jest ograniczona do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego, na zasadach określonych w art. 2 ust. 3.

Dzięki powództwu ograniczonemu do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego możliwe będzie więc przesądzenie w jednym procesie, że naruszenie dóbr osobistych, polegające na uszkodzeniu ciała lub wywołaniu rozstroju zdrowia, stanowiło zdarzenie będące czynem niedozwolonym.

¹⁴ Pojęcie „roszczenie o ochronę konsumentów” nie zostało zdefiniowane w u.d.p.g. i nie występuje w innych aktach prawnych. Dlatego dla jego wykładni celowej będzie odwołanie się do terminów występujących na gruncie przepisów k.p.c., a mianowicie do „spraw o ochronę konsumentów” z art. 61 § 1 pkt 3 k.p.c. i art. 63³ k.p.c. oraz „spraw związanych z ochroną praw konsumentów” z art. 87 § 5 k.p.c. Należy podkreślić, że roszczenia o ochronę konsumentów mogą wynikać z różnych tytułów prawnych, w szczególności z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy zawartej przez konsumenta z przedsiębiorcą.

¹⁵ Uszkodzenie ciała to naruszenie integralności cielesnej pozostawiające wyraźne ślady, zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne (uszkodzenie narządów wewnętrznych). Natomiast rozstrój zdrowia przejawia się w innych postaciach zakłócenia funkcjonowania organizmu, np. w nerwicy, chorobie psychicznej, zmniejszeniu sprawności intelektualnej itp. Por. M. Safjan, [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–449^{1a}*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2015, s. 1494. Należy zaznaczyć, że granice między wymienionymi pojęciami są płynne. Często uszkodzenie ciała łączy się z rozstrojem zdrowia. Zob. A. Szpunar, *Odszkodowanie za szkodę majątkową. Szkoda na mieniu i osobie*, Bydgoszcz 1998, s. 141.

W świetle dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego¹⁶ należy przyjąć, że w postępowaniu grupowym wszczętym na podstawie powództwa ograniczonego do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego nie jest konieczne przesądzenie wysokości szkody poniesionej przez każdego z członków grupy lub podgrupy, ani nawet samego faktu jej wystąpienia. Okoliczności te będą natomiast podlegać udowodnieniu w postępowaniach indywidualnych wszczynanych następnie przez członków grupy w celu dochodzenia roszczeń pieniężnych z art. 444 k.c. – 448 k.c.

Ad 2) Jak wynika z art. 2 ust. 1 u.d.p.g., w sprawach o roszczenia pieniężne, niezależnie od warunku jednorodzaowości roszczeń oraz wymagań dotyczących podstawy faktycznej, postępowanie grupowe jest dopuszczalne, tylko jeśli wysokość roszczenia każdego członka grupy została ujednolicona (zob. również art. 6 ust. 1 pkt 3 u.d.p.g.)¹⁷. Wymaganie ujednolicenia wysokości roszczeń członków grupy stanowi dodatkową przesłankę dopuszczalności postępowania grupowego w sprawach o roszczenia pieniężne.

Istotne znaczenie dla tego wymagania ma kryterium ujednolicenia wysokości roszczeń pieniężnych. Przed zmianą u.d.p.g., przeprowadzoną na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności, punktem wyjścia dla ujednolicenia wysokości tych roszczeń były wspólne okoliczności sprawy. W świetle obecnie obowiązującego brzmienia przepisu art. 2 ust. 1 u.d.p.g. ujednolicenie wysokości roszczenia każdego członka grupy jest dokonane poprzez zrównanie wysokości roszczenia dochodzonego przez członków grupy lub podgrupy. Wystarczającym i jednocześnie wyłącznym kryterium ujednolicenia jest zatem wysokość dochodzonego przez danego członka grupy lub podgrupy roszczenia pieniężnego (kryterium kwotowe)¹⁸. Innymi słowy, członkowie grupy lub podgrupy powinni dochodzić roszczeń pieniężnych o takiej samej (jednakowej) wysokości. Ustalenie ujednoliconej wysokości roszczeń pieniężnych należy wyłącznie do członków grupy i reprezentanta grupy, przy czym zasadnicza rola przypada w tym zakresie osobom zawiązującym grupę¹⁹. Jeżeli w ramach grupy ujednolicenie napotyka trudności, powinno ono nastąpić w podgrupach.

¹⁶ Zob. zwłaszcza postanowienie SN z 28 stycznia 2015 r., I CSK 533/14, LEX, oraz wyrok SN z 14 maja 2015 r., II CSK 768/14, LEX.

¹⁷ W literaturze prawniczej koncepcja ujednolicenia wysokości roszczeń członków grupy jest określana również mianem standaryzacji wysokości roszczeń pieniężnych. Zob. P. Grzegorzczak, *Ustawa o dochodzeniu roszczeń...*, s. 49.

¹⁸ Por. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy..., s. 66–67.

¹⁹ R. Kulski, *Ochrona interesów zbiorowych...*, s. 266.

Ustalenie kryterium kwotowego do ujednolicenia wysokości roszczeń pieniężnych na potrzeby postępowania grupowego znalazło również wyraz w przepisie art. 6 ust. 1 pkt 2 *in fine* u.d.p.g. Na podstawie tego przepisu wystarczające będzie zgodne zrównanie wysokości roszczenia dochodzonego przez każdego członka grupy (podgrupy). W razie braku dokonania w pozwie ujednolicenia wysokości roszczeń członków grupy lub podgrupy według kryterium kwotowego zajdzie konieczność wezwania powoda do usunięcia tego braku (art. 130 k.p.c. w zw. z art. 24 ust. 1 u.d.p.g.). Jeżeli roszczenia dochodzone przez członków grupy lub podgrupy nie zostaną ujednolicone, sąd odrzuci pozew (art. 10 u.d.p.g. w zw. z art. 2 ust. 1 u.d.p.g.). Ocena dopuszczalności postępowania grupowego została wyraźnie oddzielona od zwykłej kontroli formalnej pozwu.

W związku z wymaganiem ujednolicenia wysokości roszczeń, w u.d.p.g. dodano przepis art. 20a, z którego wynika, że w sprawach, w których zastosowanie ma u.d.p.g, w przypadku dochodzenia roszczeń pieniężnych, stosuje się przepis art. 322 k.p.c. Wprowadzenie przepisu art. 20a u.d.p.g. spowodowało poszerzenie uprawnień sądu co do przedmiotu orzekania w postępowaniu grupowym w sprawach nieobjętych zakresem hipotezy art. 322 k.p.c. Stosowanie przepisu art. 322 k.p.c. w postępowaniu grupowym oznacza więc, że jeśli sąd w sprawie o roszczenia pieniężne dochodzone w tym postępowaniu uzna, iż ściśle udowodnienie wysokości roszczenia któregoś członka grupy lub podgrupy jest niemożliwe lub nader utrudnione²⁰, może – po dokonaniu oceny opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy – zasądzić na rzecz tego członka sumę nie wyższą niż ujednolicona wysokość roszczenia. W takim wypadku przed wydaniem wyroku sąd wysłuchuje stanowisk stron co do wysokości kwot, które miałyby zostać zasądzone na rzecz członków grupy lub podgrupy. Sąd może wysłuchać stanowisk stron na posiedzeniu niejawnym.

Wysłuchanie stanowisk stron co do wysokości kwot, które miałyby zostać zasądzone na rzecz członków grupy lub podgrupy, nie zobowiązuje sądu do wydania wyroku z uwzględnieniem przepisu art. 322 k.p.c. Jedynie w razie złożenia przez strony zgodnego wniosku w zakresie wysokości kwoty przypadającej członkom grupy lub podgrupy, sąd, uwzględniając powództwo, jest związany tym wnioskiem (art. 20a ust. 3 u.d.p.g.)²¹.

²⁰ Na temat niemożności bądź nadmiernego utrudnienia udowodnienia wysokości dochodzonego roszczenia zob. K. Markiewicz, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–366*, red. A. Marciniak, K. Piasecki, Warszawa 2016, s. 1407–1409.

²¹ Na temat treści (struktury) zgodnych wniosków w ogólności zob. J. Mokry, *Zgodne działania stron i uczestników postępowania cywilnego*, [w:] *Zbiór rozpraw z zakresu postępowania cywilnego. Profesorowi Włodzimierzowi Berutowiczowi w 40-lecie pracy naukowej*, Wrocław 1990,

Regulacja ta nie stoi jednak na przeszkodzie oddaleniu powództwa jako bezzasadnego.

Ad 3) Zmiany dokonane w u.d.p.g. służą również doprecyzowaniu sposobu formułowania żądania w wypadku wytoczenia powództwa, o którym stanowi przepis art. 2 ust. 3 u.d.p.g. Zgodnie z treścią tego przepisu w sprawach o roszczenia pieniężne powództwo może ograniczać się do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego za określone zdarzenie lub zdarzenia. Sformułowanie „powództwo może ograniczać się do żądania” wskazuje, iż żądanie może być ukierunkowane wyłącznie na ustalenie odpowiedzialności pozwanego. W postępowaniu grupowym na podstawie przytoczonego przepisu nie można więc domagać się jednocześnie ustalenia odpowiedzialności pozwanego i zasądzenia świadczenia w ramach tej odpowiedzialności²².

Decyzja o wytoczeniu powództwa, które ogranicza się do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego, należy wyłącznie do powoda. Skorzystanie z takiej możliwości zdaje się aktualne zwłaszcza wtedy, gdy roszczenia pieniężne członków grupy nie nadają się do ujednolicenia bądź ujednolicenie wysokości roszczenia każdego członka grupy jest niewykonalne ze względu na zbyt duże różnice w wielkości poszczególnych uszczerbków. Wyrok ustalający odpowiedzialność pozwanego będzie odgrywać rolę prejudykatu dla ewentualnych późniejszych postępowań w sprawie o zapłatę, wszczynanych indywidualnie już po zakończeniu postępowania grupowego²³.

O dopuszczalności postępowania grupowego w wypadku, gdy powództwo ogranicza się do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego, decyduje kwalifikacja prawna roszczenia, którego członkowie grupy zamierzają dochodzić indywidualnie, z wykorzystaniem prejudykatu uzyskanego w postępowaniu grupowym. Jeżeli takie roszczenie mieści się w zakresie przedmiotowym ustawy określonym zasadniczo w art. 1 ust. 2 u.d.p.g., postępowanie grupowe w sprawie o ustalenie odpowiedzialności pozwanego jest dopuszczalne. Dlatego żądanie pozwu w sprawach o ustalenie odpowiedzialności pozwanego za określone zdarzenie lub zdarzenia powinno obejmować także wskazanie roszczeń pieniężnych, których dochodzeniu służyć ma żądany wyrok ustalający odpowiedzialność, przy czym nie jest konieczne wskazywanie wysokości tych roszczeń (art. 6 ust. 1a u.d.p.g.). Przez wymaganie wskazania roszczeń pieniężnych należy rozumieć konieczność sprecyzowania tych rosz-

s. 162, 166 (Acta Universitatis Wratislaviensis, Prawo CLXX). Należy podkreślić, że zgodny wniosek, o którym mowa w art. 20a ust. 3 u.d.p.g., nie jest podobny do innych czynności określanych mianem „zgodnego wniosku” (np. z art. 156, 183¹⁰ § 1, 208 § 1 pkt 4, 461 § 3, 622 § 2 k.p.c.) dlatego, że uwzględnienie wniosku stron z art. 20a ust. 3 u.d.p.g. nie zależy od uznania sądu. Szersza analiza tego zagadnienia przekracza ramy niniejszego artykułu.

²² Por. jednak T. Jaworski, P. Radzimierski, *op. cit.*, s. 129–130.

²³ *Ibidem*, s. 123–124.

czeń w taki sposób, aby można było ocenić, czy są to roszczenia w sprawach, które mieszczą się w zakresie przedmiotowym u.d.p.g.

Przesłanki i cel powództwa, które ogranicza się do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego, różnią się od regulacji powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa z art. 189 k.p.c. Przepis ten stanowi, że powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Interes ten nie zachodzi, jeśli istnieje możliwość wytoczenia powództwa o zasądzenie świadczenia, którego rozstrzygnięcie czyni zbędnym ustalenie stosunku prawnego lub prawa²⁴. W przeciwieństwie do powództwa z art. 189 k.p.c., jeżeli powód wytacza powództwo, które ogranicza do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego, nie musi wykazywać interesu prawnego w tym ustaleniu (zob. art. 2 ust. 3 *in fine* u.d.p.g.). W rezultacie, powództwa z art. 2 ust. 3 u.d.p.g. o ustalenie odpowiedzialności pozwanego nie można łączyć z powództwem z art. 189 k.p.c. o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa.

Postępowanie grupowe wszczęte w drodze powództwa, które ogranicza się do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego, nie może być również utożsamiane pod względem konstrukcyjnym z postępowaniem kończącym się wydaniem wyroku wstępnego w rozumieniu art. 318 k.p.c. Należy podkreślić, że wyrok wstępny służy rozdzieleniu materiału procesowego w ramach jednego postępowania cywilnego. Po uprawomocnieniu się wyroku wstępnego postępowanie cywilne jest kontynuowane. Natomiast prejudycjalny wyrok ustalający odpowiedzialność pozwanego wydany w postępowaniu grupowym kończy to postępowanie. W konsekwencji wydanie wyroku ustalającego w postępowaniu grupowym toczącym się na podstawie art. 2 ust. 3 u.d.p.g. ma na celu jedynie ustalenie odpowiedzialności pozwanego za określone zdarzenie lub zdarzenia. W tym wypadku nie chodzi także o ustalenie pozostałych przesłanek zasadności roszczenia przysługującego pojedynczym członkom grupy wobec pozwanego.

Jak podkreślił SN w uzasadnieniu wyroku z 14 maja 2015 r., II CSK 768/14²⁵, postępowanie grupowe wszczęte w drodze powództwa, w którym

²⁴ Zarówno w judykaturze, jak i w doktrynie zgodnie przyjmuje się, że interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. zasadniczo nie zachodzi, jeśli osoba zainteresowana może w innej drodze, np. w procesie o świadczenie, o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego, a nawet w drodze orzeczenia o charakterze deklaratywnym, osiągnąć w pełni ochronę swych praw. Zob. na ten temat orzeczenie SN z 13 kwietnia 1965 r., II CR 266/64, OSP 1966, nr 7–8, poz. 166; wyrok SN z 21 stycznia 1998 r., II CKN 572/97, Legalis nr 32170; wyrok SN z 9 maja 2000 r., IV CKN 686/00, Legalis nr 278044; wyrok SN z 3 listopada 2000 r., IV CSK 453/09, Legalis nr 381602; B. Czech, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–366*, red. A. Marciniak, K. Piasecki, Warszawa 2016, s. 854.

²⁵ OSNC 2015, nr 11, poz. 132.

sformułowano żądanie ustalenia odpowiedzialności pozwanego, ma charakter szczególnego postępowania autonomicznego. O autonomiczności tego postępowania decyduje przede wszystkim osobny reżim prawny postępowania grupowego, a także jego cel i funkcje prawne sprowadzające się do rozstrzygnięcia stanowiącego szczególny prejudykat dla rozpoznania przyszłych sporów z udziałem grupy osób w odpowiednich sądowych postępowaniach indywidualnych lub w wyniku zawarcia stosownych ugód pojedynczych powodów z pozwanym.

Ponadto w postanowieniu z 28 stycznia 2015 r., I CSK 533/14²⁶, SN podkreślił, że przedmiotem postępowania grupowego zmierzającego do ustalenia odpowiedzialności pozwanego są tylko okoliczności wspólne wszystkich członków grupy, a nie okoliczności indywidualne dotyczące poszczególnych członków (np. dotyczące szkody, związku przyczynowego, przedawnienia), które będą badane dopiero w późniejszych postępowaniach indywidualnych. Dlatego w wypadku postępowania grupowego ograniczającego się do rozstrzygnięcia ustalającego odpowiedzialność pozwanego za określone zdarzenie (zdarzenia) odpada możliwość tworzenia podgrup. W tym postępowaniu wartość przedmiotu sporu z natury rzeczy musi opierać się na pewnym szacunkowym i jednolitym dla wszystkich członków grupy określeniu wartości ich roszczeń²⁷.

W postępowaniu grupowym wszczętym w drodze powództwa z art. 2 ust. 3 u.d.p.g., sąd bada jedynie odpowiedzialność pozwanego za określone zdarzenie lub zdarzenia. Natomiast kwestia poniesienia szkody przez członka grupy wskutek tego zdarzenia (zdarzeń) będzie stanowić przedmiot ustaleń w postępowaniach indywidualnych. Całkowite oderwanie się od okoliczności indywidualnych nie jest jednak ani możliwe, ani pożądane. Zdaniem Tadeusza Zembruskiego ustalenie ewentualnej odpowiedzialności pozwanego może nastąpić wyłącznie w nawiązaniu do konkretnego roszczenia pieniężnego, którego domagają się poszczególni członkowie grupy w postępowaniu grupowym²⁸.

²⁶ OSNC 2015, nr 7–8, poz. 97.

²⁷ Przykładowo w sprawie z powództwa Miejskiego Rzecznika Konsumentów przeciwko Bankowi Spółce Akcyjnej o ustanowienie odpowiedzialności w postępowaniu grupowym z tytułu nienależytego wykonania umów kredytowych zawartych z członkami grupy powód zastosował metodę polegającą na ustaleniu średniej kwotowej wartości, o jaką została zawyżona średnia rata kredytu każdego członka grupy w okresie objętym żądaniem pozwu. Tak uzyskaną kwotę powód przemnożył przez liczbę spornych umów. M. Szafrąńska-Rejda, *Funkcjonowanie w praktyce sądowej ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym*, raport Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2017, s. 53–54; postanowienie Sądu Okręgowego w Łodzi z 6 maja 2011 r. w sprawie o sygn. akt II C 1693/10.

²⁸ T. Zembruski, *Architekt w postępowaniu grupowym, czyli powództwo o ustalenie odpowiedzialności pozwanego*, [w:] *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi*

Ad 4) Nowe zasady dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym w tym zakresie dotyczą przesłanek, które sąd powinien mieć na uwadze, zobowiązując powoda do złożenia kaucji na zabezpieczenie kosztów procesu, etapu postępowania grupowego, na którym powinno dojść do rozstrzygnięcia wniosku pozwanego o zobowiązanie powoda do złożenia tej kaucji i złagodzenia rygoru jej niezłożenia. Zgodnie zatem z treścią art. 8 ust. 1 u.d.p.g. na żądanie pozwanego sąd może postanowieniem zobowiązać powoda do złożenia kaucji na zabezpieczenie kosztów procesu, jeżeli pozwany uprawdopodobni, że powództwo jest bezzasadne oraz że brak kaucji uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie orzeczenia w przedmiocie kosztów postępowania w razie oddalenia powództwa. Pozwany może zgłosić żądanie zabezpieczenia kosztów najpóźniej w odpowiedzi na pozew (por. art. 8 ust. 2 zd. 1 i art. 10 ust. 1a u.d.p.g.). Sąd rozstrzyga o żądaniu pozwanego po uprawomocnieniu się postanowienia w przedmiocie składu grupy. Należy podkreślić, że pozwany nie ma prawa domagać się złożenia kaucji, jeżeli uznana przez niego część roszczenia wystarcza na zabezpieczenie kosztów procesu. Stosownie do treści przepisu art. 8 ust. 5 u.d.p.g., po bezskutecznym upływie wyznaczonego przez sąd terminu do złożenia kaucji sąd zawiesza postępowanie²⁹, a w razie niewpłacenia kaucji w terminie dalszych trzech miesięcy sąd odrzuca pozew lub środek odwoławczy, orzekając o kosztach, jak w przypadku cofnięcia pozwu. Skoro na postanowienie o zawieszeniu postępowania grupowego zażalenie nie przysługuje (art. 8 ust. 7 u.d.p.g.), termin trzech miesięcy zaczyna biec od chwili wydania tego postanowienia, zaś w wypadku wydania postanowienia o zawieszeniu postępowania grupowego na posiedzeniu niejawnym (art. 183 k.p.c. w zw. z art. 24 ust. 1 u.d.p.g.) – od chwili doręczenia postanowienia.

Ad 5) W ramach postępowania grupowego należy wyróżnić dwa zasadnicze etapy, a mianowicie postępowanie w przedmiocie dopuszczalności postępowania grupowego i postępowanie grupowe w ścisłym znaczeniu³⁰. Pierwsze z wymienionych postępowań rozpoczyna się z chwilą wytoczenia powództwa przez reprezentanta grupy i ma na celu przeprowadzenie badania co do dopuszczalności postępowania grupowego. W toku badania (tzw. certyfikacji) sąd ocenia rodzaj sprawy, rodzaj roszczeń, podstawę faktyczną i liczebność członków grupy, przy czym wystarczy, że sąd weźmie pod uwagę roszczenia

Gudowskiemu, red. T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz, Warszawa 2016, s. 773; zob. także postanowienie SN z 28 stycznia 2015 r., I CSK 533/14, OSNC 2015, nr 7–8, poz. 97.

²⁹ W tym wypadku zawieszenie postępowania grupowego z mocy postanowienia sądu następuje obligatoryjnie z urzędu.

³⁰ Zob. P. Pogonowski, *Postępowanie grupowe. Ochrona prawna wielu podmiotów w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2009, s. 156; T. Ereciński, P. Grzegorzczak, *op. cit.*, s. 38–39, R. Kulski, *Polish Perspective...*, s. 234.

10 osób³¹, a w sprawach o roszczenia pieniężne – ujednolicenie wysokości roszczenia każdego członka grupy lub podgrupy.

Zmiany dotyczące postępowania w przedmiocie postępowania grupowego dokonane na mocy ustawy z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności mają służyć skróceniu okresu pomiędzy wniesieniem pozwu w postępowaniu grupowym a merytorycznym rozpoznaniem sprawy³².

Po pierwsze, zastrzeżono, że przed wyznaczeniem posiedzenia niejawnego w przedmiocie dopuszczalności postępowania grupowego, przewodniczący zarządza wniesienie odpowiedzi na pozew zgodnie z art. 207 § 2 k.p.c. (art. 10 ust. 1a u.d.p.g.). Przewodniczący wyznacza więc termin do wniesienia odpowiedzi na pozew, przy czym termin ten nie może być krótszy niż dwa tygodnie.

Po drugie, na podstawie przepisu art. 10 ust. 1 u.d.p.g. o dopuszczalności postępowania grupowego (zarówno w sensie pozytywnym, jak i w sensie negatywnym) sąd rozstrzyga na posiedzeniu niejawnym.

Po trzecie, przewidziano, że przy rozpoznawaniu zażalenia na postanowienie sądu w przedmiocie rozpoznania sprawy w postępowaniu grupowym, sąd nie stosuje przepisów art. 381 k.p.c. i 386 § 4 k.p.c. (art. 10 ust. 2a u.d.p.g.). Rozpoznając to zażalenie, sąd drugiej instancji nie może zatem pominąć nowych faktów i dowodów, nawet jeżeli uzna, że strona mogła je powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Ponadto, sąd drugiej instancji nie może uchylić postanowienia sądu w przedmiocie rozpoznania sprawy w postępowaniu grupowym i przekazać sprawy do ponownego rozpoznania. Sąd apelacyjny ma jednak możliwość uchylenia postanowienia w przedmiocie dopuszczalności postępowania grupowego, zniesienia postępowania i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania w razie stwierdzenia nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.). Wyłączenie możliwości zastosowania przepisów art. 381 k.p.c. i 386 § 4 k.p.c. należy uznać za uzasadnione. Na etapie badania dopuszczalności postępowania grupowego ani sąd pierwszej instancji, ani sąd apelacyjny nie rozstrzygają bowiem o istocie sprawy, o której mowa jest w art. 386 § 4 k.p.c., oraz nie przeprowadzają postępowania dowodowego w zakresie *meritum* sprawy.

Po czwarte, wydłużono do 12 miesięcy termin do wytoczenia powództwa przez członka grupy w razie odrzucenia pozwu w postępowaniu grupowym,

³¹ Postępowanie grupowe staje się bowiem dopuszczalne, jeżeli dochodzone są w nim roszczenia co najmniej 10 osób. Natomiast co do roszczeń wszystkich pozostałych osób, które przystąpiły do grupy, sąd orzeka w postanowieniu co do składu grupy (art. 17 ust. 1 u.d.p.g.).

³² Uzasadnienie rządowego projektu ustawy..., s. 72.

z zachowaniem skutków wytoczenia powództwa w postępowaniu grupowym (art. 10 ust. 3 u.d.p.g.).

Przesądzo również, że po uprawomocnieniu się postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym, dopuszczalność prowadzenia postępowania grupowego nie podlega ponownemu badaniu w dalszym toku postępowania (art. 10a u.d.p.g.). Takie rozwiązanie ma na celu zapewnienie stabilności postępowania grupowego. W rezultacie postępowanie grupowe może toczyć się dalej, nawet jeśli po zakończeniu etapu certyfikacji odpadnie któraś z przesłanek dopuszczalności rozpoznania sprawy w postępowaniu grupowym, np. nawet jeśli liczba członków grupy, wskutek złożenia przez członka grupy oświadczenia o wystąpieniu z grupy, spadnie poniżej 10 osób. W tym wypadku będzie więc wyłączone stosowanie przepisu art. 359 k.p.c., a tym samym – wykluczona ewentualna zmiana postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym na postanowienie o odrzuceniu pozwu³³.

Ponadto wprowadzono przepis art. 10b u.d.p.g., zgodnie z którym Sąd Najwyższy, uwzględniając skargę kasacyjną na postanowienie o odrzuceniu pozwu z uwagi na niedopuszczalność postępowania grupowego, może uchylić zaskarżone postanowienie i postanowić o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym.

Ad 6) Postępowanie grupowe w ścisłym znaczeniu rozpoczyna się od chwili, w której postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym stało się prawomocne. Wówczas sąd zarządza ogłoszenie o wszczęciu postępowania grupowego. Ogłoszenie to sprowadza się do przekazania ogółowi jak najdokładniejszych informacji związanych z przedmiotem sprawy oraz zasadami dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym przez reprezentanta grupy.

Ogłoszenie o wszczęciu postępowania grupowego jest *de facto* zawiadomieniem potencjalnych członków grupy o możliwości przystąpienia do niej i dlatego powinno mieć jak najszerzy zasięg, w celu objęcia tym postępowaniem możliwie wszystkich zainteresowanych dochodzeniem roszczeń jednego rodzaju. Dlatego zgodnie z nowym brzmieniem przepisu art. 11 ust. 3 u.d.p.g. publikacja ogłoszenia o wszczęciu postępowania grupowego następuje w sposób najbardziej odpowiedni dla danej sprawy, tak aby umożliwiała ono poinformowanie o postępowaniu wszystkich potencjalnie zainteresowanych przystąpieniem do grupy, w szczególności ogłoszenie może zostać zamieszczone na stronach Biuletynu Informacji Publicznej właściwego sądu, na stronach internetowych stron lub ich pełnomocników lub w prasie o zasięgu ogólnokrajowym albo lokalnym.

³³ Por. R. Kulski, *Ochrona interesów zbiorowych...*, s. 271–272.

Wobec powszechnego obecnie dostępu do Internetu, zasadne było również wprowadzenie wymogu udostępniania zbiorczej informacji o postępowaniach grupowych (wykazu postępowań grupowych) w Biuletynie Informacji Publicznej Ministra Sprawiedliwości. Według przepisu art. 11a ust. 1 u.d.p.g. Minister Sprawiedliwości prowadzi wykaz postępowań grupowych będących w toku oraz prawomocnie zakończonych, w toku których zarządzono ogłoszenie o wszczęciu postępowania grupowego. Jak podkreślono w uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności, wykaz ten ma istotny walor informacyjny, albowiem pozwala w szczególności osobom poszkodowanym zdarzeniem, które wywołało szerokie skutki, pozyskać informacje o tym, czy prowadzone jest postępowanie grupowe, w którym mogą uczestniczyć jako członkowie grupy³⁴.

Ad 7) Wydanie przez sąd w toku właściwego postępowania grupowego postanowienia co do składu grupy jest kluczowym momentem postępowania grupowego z punktu widzenia strony pozwanej. Wydanie tego postanowienia wymaga, ażeby sąd rozpatrzył roszczenia poszczególnych osób, które przystąpiły do grupy. Sąd może zdecydować, że w skład grupy nie wejdą wszystkie osoby, które wcześniej złożyły oświadczenia o przystąpieniu do grupy, bądź podzielić grupę na podgrupy.

Wprawdzie na postanowienie co do składu grupy przysługuje zażalenie (art. 17 ust. 2 u.d.p.g.), jednak według nowych zasad dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym wniesienie zażalenia nie wstrzymuje merytorycznego rozpoznania sprawy. Niezwłocznie po wydaniu postanowienia w przedmiocie składu grupy sąd wyznacza rozprawę lub w inny sposób nadaje sprawie dalszy bieg. Jak zaznaczono w uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności, nie ma przeszkód, aby sąd pierwszej instancji przystąpił do merytorycznego rozpoznawania sprawy, bez względu na to, czy wszystkie osoby, których oświadczenia o przystąpieniu do grupy zostały przedstawione sądowi (czy to jako załączniki do pozwu, czy też na późniejszym etapie postępowania), spełnią ostatecznie warunki przynależności do grupy³⁵. Dopuszczalność rozpoznawania sprawy w postępowaniu grupowym, po weryfikacji spełnienia warunków formalnych pozwu, została już bowiem wcześniej definitywnie przesądzona na etapie certyfikacji. Należy jednak zwrócić uwagę na konieczność sporządzenia akt pomocniczych w razie wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie składu grupy, aby technicznie możliwe było jednoczesne merytoryczne roz-

³⁴ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy..., s. 88–89.

³⁵ *Ibidem*, s. 80.

poznawanie sprawy przez sąd pierwszej instancji oraz rozpoznawanie przez sąd odwoławczy zażalenia na postanowienie co do składu grupy.

W ramach nowych zasad dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym określono termin końcowy na złożenie przez członka grupy oświadczenia o wystąpieniu z grupy. Dotychczas obowiązujący przepis art. 17 ust. 3 u.d.p.g. wskazywał, że złożenie takiego oświadczenia jest bezskuteczne po wydaniu postanowienia w przedmiocie składu grupy. Przy literalnym rozumieniu dotychczasowego sformułowania „po wydaniu” postanowienia co do składu grupy, zachowanie terminu z art. 17 ust. 3 u.d.r.p.g. mogło rodzić istotne trudności, zwłaszcza że w wypadku wydania przez sąd takiego postanowienia na posiedzeniu niejawnym, członek grupy dowiadywał się o wydaniu postanowienia *post factum*. W konsekwencji doprecyzowano, że oświadczenie członka grupy o wystąpieniu z grupy złożone po uprawomocnieniu się postanowienia w przedmiocie składu grupy jest bezskuteczne.

Ad 8) Zmiana dotyczy przepisu art. 24 ust. 1 u.d.p.g. i polega na wprowadzeniu zasady odpowiedniego stosowania do postępowania grupowego przepisów k.p.c. w zakresie wskazanym w tym przepisie. W pierwotnym brzmieniu tego przepisu odstąpiono od ustanowienia sprawdzonej oraz powszechnie wykorzystywanej klauzuli odpowiedniego stosowania – w określonym zakresie – przepisów k.p.c. i posłużono się formułą mogącą wskazywać na nakaz stosowania przepisów tego kodeksu w sposób bezpośredni, z pominięciem przepisów wyraźnie wymienionych, sprzecznych z istotą postępowania grupowego³⁶.

Zmiany wprowadzone do u.d.p.g. na mocy ustawy z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności należy ocenić pozytywnie. W pełni zasadne było poszerzenie zakresu przedmiotowego zastosowania u.d.p.g. Dzięki temu możliwe będzie szersze wykorzystanie postępowania grupowego w częstych w praktyce sądowej sprawach. Wypada odnotować, że z uwagi na zmiany dokonane w przepisach k.p.c.³⁷, postępowanie grupowe stanowi główne procesowe narzędzie ochrony

³⁶ Na wadliwą redakcję przepisu art. 24 u.d.p.g. w jego pierwotnym brzmieniu zwrócono uwagę w judykaturze, jednocześnie wskazując sposób prawidłowej wykładni tego przepisu. Zob. uzasadnienie uchwały SN z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 28/11, OSNC 2012, nr 1, poz. 9.

³⁷ Od 17 kwietnia 2016 r., w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1634, dalej: zm.u.o.k.k.), stosowanie niedozwolonych postanowień umownych we wzorcach umów zawieranych z konsumentami jest odrębną zakazaną praktyką. Wprowadzenie tej regulacji jest konsekwencją zmiany trybu kontroli abstrakcyjnej postanowień wzorców umów z postępowania cywilnego na postępowanie administracyjne. Obecnie decyzję o uznaniu postanowienia wzorca umowy za niedozwolone i zakazującą jego wykorzystywania wydaje Prezes UOKiK (por. art. 23b ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r., poz. 229 ze zm.,

konsumentów przed niedozwolonymi postanowieniami umów konsumencyjnych, o których stanowi przepis art. 385¹ k.c.³⁸.

Sposób określenia spraw, w których możliwe jest wszczęcie postępowania grupowego, nasuwa jednak istotne wątpliwości interpretacyjne. Nawiązuje on bowiem do pojęć materialnoprawnych (konsument, odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, czyn niedozwolony), które nie są jednoznacznie rozumiane w nauce prawa i jak dotąd nie występowały w roli kryteriów determinujących dopuszczalność danego postępowania cywilnego³⁹. Kwalifikacji sprawy jako mieszczącej się w zakresie przedmiotowym u.d.p.g. nie będzie ułatwiał fakt, że wymienione w art. 1 ust. 2 u.d.p.g. rodzaje spraw już na pierwszy rzut oka nakładają się na siebie (dotyczy to zwłaszcza spraw o roszczenia z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny i z tytułu czynów niedozwolonych). Jak trafnie podkreśla Paweł Grzegorzcyk, we wstępnej fazie każdego postępowania grupowego sąd będzie musiał wykonać znaczny wysiłek, aby ocenić, czy sprawa może być uznana za podpadającą pod zakres przedmiotowy u.d.p.g.⁴⁰.

Nowe zasady dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym wprowadzone ustawą z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności skutecznie upraszczają postępowanie grupowe. Zasady te będą mieć korzystny wpływ na szybkość i efektywność dochodzenia ochrony prawnej w postępowaniu grupowym. Przykładowo zmiany w zakresie postępowania w przedmiocie dopuszczalności postępowania grupowego przyczynią się do skrócenia tzw. fazy certyfikacji w wypadkach, w których możliwe jest naprawienie błędów popełnionych przez sąd pierwszej instancji przy rozpatrywaniu wniosku powoda o rozpoznanie sprawy w postępowaniu grupowym. Chodzi o wyeliminowanie możliwości wielokrotnego przekazywania sprawy między sądami pierwszej i drugiej instancji w celu ostatecznego (prawomocnego) rozstrzygnięcia kwestii mającej charakter formalny.

Zasadne było wprowadzenie większej elastyczności w zakresie sposobu publikacji ogłoszenia o wszczęciu postępowania grupowego po to, aby w konkretnej sprawie umożliwić zastosowanie najbardziej odpowiedniej formy upublicznienia ogłoszenia.

dalej: u.o.k.k.) po przeprowadzeniu postępowania w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone (zob. art. 99a–99f u.o.k.k.). Na mocy przepisu art. 2 pkt 2 zm.u.o.k.k. uchylono przepisy art. 479³⁶–art. 479⁴⁵ k.p.c. regulujące postępowanie w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone.

³⁸ Por. M. Szafrńska-Rejda, *op. cit.*, s. 61.

³⁹ Na ten aspekt zwracał uwagę P. Grzegorzcyk, *Ustawa o dochodzeniu roszczeń...*, s. 29–30.

⁴⁰ *Ibidem*.

Trzeba jednak zaznaczyć, że nowa regulacja dotycząca ujednolicenia wysokości roszczenia każdego członka grupy lub podgrupy prowadzi do uproszczenia jedynie w kontekście procesowym. Bez zmian pozostaje natomiast wątpliwość co do wpływu ujednolicenia wysokości roszczeń na możliwość późniejszego indywidualnego ich dochodzenia w innej kwocie⁴¹.

Abstract

New rules of enforcing claims in class proceedings

The paper presents new rules of enforcing claims in class proceedings through the context of changes made in the following range:

- 1) list of cases in which the Polish act on class proceedings is applied,
- 2) requirements of standardizing the amount of each members money claim,
- 3) an action that limits the claim for establishing defendant liability,
- 4) deposit for securing trial fees,
- 5) proceedings concerning the admissibility of class proceedings,
- 6) notice of initiation of class proceedings,
- 7) actions taken after the issue and validation of the court order on the composition of a group,
- 8) adopting rules of the code of civil procedure in class proceedings.

Key words: class proceedings, new rules, claim, members of a class, representative

Streszczenie

Nowe zasady dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym

W artykule zostały omówione nowe zasady dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym przez pryzmat zmian dokonanych w tym postępowaniu w następującym zakresie:

- 1) katalogu spraw, w których zastosowanie ma ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym,
- 2) wymagań związanych z ujednoliceniem wysokości roszczenia każdego członka grupy,
- 3) powództwa, które ogranicza się do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego,
- 4) kaucji na zabezpieczenie kosztów procesu,
- 5) postępowania w przedmiocie dopuszczalności postępowania grupowego,

⁴¹ Odmiennie zdaje się jednak twierdzić M. Szafrńska-Rejda, *op. cit.*, s. 46–47. Zob. również P. Grzegorzczak, *Czy członek grupy w postępowaniu grupowym może, po uzyskaniu przez powoda wyroku uwzględniającego w całości powództwo o świadczenie pieniężne, wystąpić z indywidualnym powództwem o dalszą część świadczenia należną na podstawie tego samego stanu faktycznego?*, PPC 2011, nr 1, s. 106.

- 6) ogłoszenia o wszczęciu postępowania grupowego,
- 7) czynności dokonywanych po wydaniu i uprawomocnieniu się postanowienia w przedmiocie składu grupy,
- 8) zastosowania przepisów k.p.c. w postępowaniu grupowym.

Słowa kluczowe: postępowanie grupowe, nowe zasady, roszczenie, członkowie grupy, reprezentant